

9. *One-Stop Shop*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investopedia.com/terms/onestopshop.asp#axzz2BpIntxHz>
10. *Реєстрація у світі. Грузія*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drsm.gov.ua/show/1929>
11. *Цивільний кодекс України : станом на 1 грудня 2012 року // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 40 – 44. – Ст.356. (із змінами).*
12. *Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 № 703 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 51 – Ст. 2035.*
13. *Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 №1952-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 553. (із змінами).*

І.Р. Березовська

к. ю. н.,

Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

СУБ'ЄКТИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано основні теоретичні підходи до визначення змісту суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Визначено основні суб'єкти в сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

Ключові слова: *інформаційна безпека, суб'єкт забезпечення інформаційної безпеки, система забезпечення інформаційної безпеки, система органів державної влади.*

В статье проанализированы основные теоретические подходы к определению содержания субъектов обеспечения информационной безопасности в Украине. Определены основные субъекты в сфере обеспечения информационной безопасности в Украине.

Ключевые слова: *информационная безопасность, субъект обеспечения информационной безопасности, система обеспечения информационной безопасности, система органов государственной власти.*

In the article the basic theoretical going is analysed near determination of subjects of ensuring of information security in Ukraine. Determined the main subjects in the field of ensuring of information security in Ukraine.

Key words: *information security, a subject of ensuring of information security, a system of ensuring of information security, the system of public authorities.*

Актуальність проблеми. Забезпечення інформаційної безпеки є досить складним видом діяльності, пов'язаним з протидією загрозам національним інтересам в інформаційній сфері. Важливим аспектом державної інформаційної політики щодо управління і захисту інформаційного ресурсу є удосконалення структури державних органів, що забезпечують інформаційну безпеку.

Забезпечення інформаційної безпеки визначене нормами ч. 1 ст. 17 Конституції України як «найважливіша функція держави» [1]. Віднесення функції захисту інформаційної безпеки до основних державних функцій на сучасному етапі означає, що «на відміну від інших функцій держави, що здійснюються, як правило, спеціально призначеними для цього органами, основні функції відносяться до діяльності держави в цілому, виконуються, хоча і в різному обсязі, всіма ланками державного апарату» [2, С. 58]. Держава виступає головним суб'єктом політики інформаційної безпеки. Згідно з ч. 3 ст. 6 Закону «Про інформацію», «державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції» [3].

Захищеність та повнота інформації, заповнення інформаційного простору України достовірною інформацією, забезпечення реалізації прав громадян на доступ до інформації – все це впливає на збереження цілісності і незалежності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки завжди була актуальною для будь-якої країни. Відмінність полягає лише в тому, що в різні періоди цьому приділялося більше чи менше уваги. Для визначення суб'єктів у сфері забезпечення інформаційної слід розглянути визначення таких основних категорій як «система державної влади» та «система органів державної влади», що надаються сучасними науково-практичними джерелами.

Українські вчені В. Д. Бакуменко, Д. О. Безносенко, Н. В. Грицяк, В. М. Князев, Н. Г. Петрова [4-5] розглядають систему державної влади як структуровану єдність владних відносин, що складається внаслідок діяльності держави, державних органів, а також посадових осіб, які реалізують інтереси держави в різних

галузях суспільного життя. Система органів державного управління (органів державної влади), як суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки в Україні розглядається ними як сукупність і система взаємовідносин суб'єктів виконавчої влади та інших ланок, які здійснюють у тому чи іншому обсязі державно-управлінську діяльність на основі розмежування компетенції між ними.

Із позиції управлінської діяльності В. Гурковський визначає систему органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки як сукупність взаємовідносин суб'єктів державного управління (органів державної влади), які проводять державно-управлінську діяльність на основі розмежування компетенції між ними щодо об'єктів державного управління (сфери суспільного життя) з метою гарантування конституційних прав та свобод людини і громадянина, розвитку громадянського суспільства та захищеності інформаційного суверенітету держави [6, С. 29].

Мета статті – дослідження і аналіз основних суб'єктів у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Беручи за основу позиції різних вчених та вимоги Закону України «Про основи національної безпеки України», систему забезпечення інформаційної безпеки в Україні можна визначити як сукупність взаємовідносин органів державної влади, які здійснюють державно-управлінську діяльність на основі розмежування компетенції між ними щодо сфери суспільного життя з метою гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина, розвитку громадянського суспільства та захищеності інформаційного суверенітету держави.

Роль конкретного органу державної влади в системі забезпечення інформаційної безпеки України визначається місцем у державному механізмі України. Для забезпечення виконання покладених завдань кожен із них наділений відповідними повноваженнями, що включають чітко визначені обов'язки і права.

Провідне місце в системі органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки має парламент – Верховна Рада України. Як суб'єкт системи забезпечення інформаційної безпеки вона визначає пріоритети в захисті життєво важливих інтересів об'єктів безпеки, розробляє систему правового регулювання відносин у сфері безпеки, встановлює порядок організації й діяльності органів забезпечення безпеки.

Верховна Рада України (ВРУ) здійснює свої функції через законодавче регулювання й контроль за діяльністю органів державної виконавчої та судової влади, їх посадових осіб щодо виконання ними функцій і завдань у сфері національної інформаційної безпеки.

Відповідно до п.5 ст.85 Конституції до повноважень ВРУ належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики держави. Виходячи з цих міркувань, формування державної політики в інформаційній сфері суспільних відносин, їх безпека є виключно прерогативою парламенту України.

Важливим чинником діяльності системи національної інформаційної безпеки є визначення її матеріально-технічної підтримки: формування в Державному бюджеті цільових фінансових ресурсів. Затверджуючи щороку Державний бюджет, ВРУ реалізує важливу функцію саме державної підтримки національної інформаційної безпеки. Без державної фінансової підтримки національної інформаційної безпеки не може бути мови про ефективність діяльності органів державної влади.

Однією з форм контрольної функції підтримки національної інформаційної безпеки є проведення парламентських слухань, наприклад із питань свободи слова та інформаційної безпеки України. Таку діяльність парламенту можна розглядати і як координуючу функцію державного управління щодо підтримки правового режиму національної інформаційної безпеки. Призначаючи половину складу (чотирьох осіб) Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення, парламент реалізує свою контрольну функцію.

Даючи згоду на призначення та звільнення з посади Президентом України Голови Державного комітету телебачення й радіомовлення України, парламент бере на себе політичну відповідальність за діяльність цього важливого органу державної виконавчої влади у сфері національної інформаційної безпеки як складової державної інформаційної політики, що її має реалізовувати Комітет відповідно до визначених Президентом України функцій, завдань засобів масової інформації, формування інформаційного простору в державі та її політики щодо формування іміджу України на міжнародному рівні.

Окремими структурами ВРУ, які інтегруються із завданнями національної інформаційної безпеки, є: профільний парламентський Комітет з питань свободи слова та інформації; Комітет з питань будівництва, транспорту та зв'язку; Інформаційне управління, у складі якого діє прес-служба Верховної Ради; Управління комп'ютеризованих систем, де формується парламентська система інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) діяльності всіх структур Верховної Ради України [7].

Консультаційна рада з питань інформатизації при Верховній Раді України розглядає проекти нормативно-правових актів із питань інформатизації та проекти Національної програми інформатизації.

Інститут законодавства Верховної Ради України здійснює наукове забезпечення законодавчої діяльності парламенту.

Інтегруючим елементом системи органів державної влади, зокрема і в інформаційній сфері, є Президент України. В межах своїх повноважень він здійснює керівництво інформаційною сферою України: створює, реорганізує та ліквідує органи виконавчої влади, визначає їх функції та основні завдання; видає укази і розпорядження, що стосуються функціонування та розвитку національної інформаційної сфери тощо.

Відповідно до п. 17 ст. 106 Конституції, Президент «здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони України». На підставі цього Президент здійснює керівництво у сфері інформаційної безпеки держави, у тому

числі в сфері забезпечення інформаційного суверенітету та національної безпеки як важливих складових національної безпеки. Він створює, реорганізовує та ліквідує окремі органи виконавчої влади, визначає їх функції та основні завдання. Правовою формою реалізації волі Президента України є укази і розпорядження, у тому числі й ті, що стосуються функціонування та розвитку інформаційної сфери.

Згідно з ч. 3. ст. 106 Конституції, Президент видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Це право Президента широко ним використовується для регулювання питань, пов'язаних з функціонуванням інформаційної сфери.

Слід зазначити, що відповідно до п. 1 ст. 106 Конституції України, Президент України забезпечує національну безпеку держави. Тоді як повноваження Верховної Ради в цій сфері характеризуються словом «визначає» (п. 17 ст. 92 Конституції) [1].

У взаємовідносинах з ВРУ Президент України має часткові повноваження щодо формування державних органів в окремих сферах суспільних інформаційних відносин. Як приклад можна навести призначення половини складу (чотирьох осіб) Національної Ради України з питань телебачення й радіомовлення.

Адміністрація Президента України розробляє пропозиції, щодо забезпечення виконання Президентом України повноважень, визначених Конституцією України, в тому числі щодо прийняття політичних рішень та нормативно-правового регулювання суспільних інформаційних відносин, пов'язаних із формуванням і використанням інформаційних ресурсів України та організацією національної безпеки.

Серед координуючих органів державної влади на найвищому рівні державного управління особлива роль відводиться Раді національної безпеки і оборони України (далі РНБО України). РНБО України, яку очолює глава держави, координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної інформаційної безпеки.

РНБО України подає на розгляд глави держави пропозиції з таких питань: визначення стратегічних національних інтересів України в інформаційній сфері, концептуальних підходів та напрямів збереження національної інформаційної безпеки; доцільність утворення, реорганізації та ліквідації органів виконавчої влади в інформаційній сфері; проект державного бюджету за статтями, що пов'язані з підтримкою на належному рівні національної інформаційної безпеки; заходи інформаційного та іншого змісту відповідно до масштабу потенційних та реальних загроз національним інтересам України.

Найважливішим елементом, що забезпечує реалізацію зусиль усіх державних і суспільних сил країни стосовно забезпечення інформаційної безпеки виступає її система виконавчої влади. Розрізняють наступні види органів виконавчої влади, що розташовані на різних структурних рівнях цієї системи.

Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі виконавчої влади (ч. 1 ст. 113 Конституції України). Конституцією України закріплені широкі повноваження Кабінету Міністрів України у сфері інформаційних відносин, які визначені нормами ст. 116 Конституції України, зокрема: забезпечення проведення державної інформаційної політики (пп. 1 та 3), вжиття заходів щодо захисту інформаційних прав і свобод громадян (п. 2), розробка і здійснення загальнодержавних програм щодо розвитку інформаційної сфери (п. 4), передбачення при формуванні державного бюджету коштів на різного роду заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки (п. 6), загальна координація діяльності органів виконавчої влади щодо захисту інформаційної безпеки (п. 9) тощо.

Реалізація окресленого кола завдань покладається безпосередньо на Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра і віце-прем'єр-міністрів України.

Розглядаючи діяльність Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади, необхідно зосередити увагу на функціонуванні його робочого органу – урядового комітету. До основних завдань урядового комітету згідно зі стратегією, визначеною Кабінетом Міністрів України, належать формування та реалізація державної політики у відповідній сфері, зокрема інформаційній. При виконанні покладених на нього завдань, Урядовий комітет має право отримувати у встановленому порядку від органів виконавчої влади необхідну для своєї роботи інформацію.

Центральний рівень системи органів виконавчої влади становлять центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ), до яких належать:

- 1) міністерства;
- 2) центральні органи виконавчої влади;
- 3) центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (ЦОВВ, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів). Ланкою органів виконавчої влади, безпосередньо підпорядкованою Кабінету Міністрів, є міністерства та інші ЦОВВ.

Провідне місце серед центральних органів посідають міністерства України. Їх керівники – міністри – входять до складу Кабінету Міністрів і безпосередньо беруть участь у формуванні державної політики в країні. Міністри особисто відповідають за розробку і впровадження програм Кабінету Міністрів, зокрема щодо інформаційного забезпечення безпеки держави.

Визначаючи компетенцію міністерств щодо реалізації державної політики в інформаційній сфері, необхідно зазначити, що кожне з них має як загальні, так і додаткові спеціальні повноваження у вказаній сфері.

Отже, досліджуючи загальні повноваження, слід зазначити, що відповідно до покладених завдань кожне з міністерств забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію державної політики стосовно державної

таємниці: контроль за її збереженням у центральному апараті міністерства, на підприємствах, в установах і організаціях, підпорядкованих йому.

Спеціальні повноваження у сфері інформаційного забезпечення системи органів виконавчої влади мають такі міністерства: Міністерство закордонних справ України [8], Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [9], Міністерство культури України, Міністерство оборони України [10], Міністерство юстиції України [11].

Визначаючи компетенцію кожного з центральних органів виконавчої влади у сфері інформаційного забезпечення, варто зазначити, що кожен з них має, аналогічно до міністерств, як загальні, так і додаткові спеціальні повноваження у вказаній сфері.

Отже, досліджуючи загальні повноваження, слід зазначити, що відповідно до покладених завдань центральний орган виконавчої влади забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію державної політики в інформаційній сфері. Відповідно кожний центральний орган виконавчої влади має право одержувати в установленому законодавством порядку від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань.

Ряд центральних органів виконавчої влади наділені спеціальними повноваженнями в інформаційній сфері. Їх діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України [12].

Про зростання уваги керівництва держави до проблеми забезпечення національної інформаційної безпеки свідчить створення Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України та Державної служби України з питань захисту персональних даних. Проте, у зв'язку з тим, що процес адміністративної реформи в нашій державі триває, компетенція та функції даних центральних органів виконавчої влади залишає на сьогоднішній день невизначеними, оскільки проекти положень про них перебувають на стадії розробки.

Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом мають визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання і повноваження. ЦОВВ зі спеціальним статусом у сфері інформаційного забезпечення мають майже аналогічний з міністерствами та центральними органами виконавчої влади обсяг повноважень, а саме включно як загальні, так і додаткові спеціальні повноваження у вказаній сфері.

До ЦОВВ зі спеціальним статусом, які наділені загальними та спеціальними повноваженнями у сфері інформаційного забезпечення системи органів державного управління, належать:

- Антимонопольний комітет України
- Державний комітет телебачення і радіомовлення України
- Фонд державного майна України [12].

Спеціальні повноваження в інформаційній сфері надано Державному комітету телебачення і радіомовлення України. Держкомтелерадіо України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах, державної мовної політики.

Спеціальними повноваженнями в інформаційній сфері наділена Служба безпеки України [13]. Вона виконує одну з головних функцій, а саме реалізацію державної політики щодо захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних, криптографічного та технічного захисту інформації.

Відповідно до Конституції України найнижчим рівнем системи органів виконавчої влади є місцеві державні адміністрації, які також здійснюють ряд функцій в сфері забезпечення інформаційної безпеки (наприклад, здійснення заходів щодо організації правового інформування та інформаційного виховання населення; здійснення передбачених законодавством заходів, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки, захистом інформаційних прав особи; тощо) [14].

Таким чином, вивчення функцій державних органів виконавчої влади дозволяє стверджувати, що на них покладені основні функції і забезпечення інформаційної безпеки.

В умовах формування інформаційного суспільства важливого значення набуває функціонування громадських організацій як суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки. Активна діяльність громадських структур в інформаційній сфері, по-перше, забезпечує участь громадськості у прийнятті рішень з питань інформаційної безпеки, що робить можливим урахування інтересів широких верств населення і тим самим створення засад легітимності рішень органів публічної влади у сфері безпеки. По-друге, введення інститутів громадянського суспільства в механізм політики інформаційної безпеки забезпечує процес залучення громадян у вирішенні проблем інформаційної безпеки, їх активну позицію з відповідних питань. І, нарешті, наявність недержавних суб'єктів забезпечує відкритість відповідних органів публічної влади та створення дієвих механізмів громадського контролю їх діяльності. Це створює основи для втілення в життя таких важливих принципів як: пріоритет прав людини; демократичний цивільний контроль за воєнною сферою, а також іншими структурами в системі безпеки; додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їх взаємна відповідальність.

Проте, для безпосередньої участі інститутів громадянського суспільства та громадськості взагалі у прийнятті рішень та проведенні політики інформаційної безпеки необхідні встановлені правовими нормами механізми. Нажаль, діяльність цих важливих важелів державної політики в українському законодавстві належним чином не врегульовано.

В цьому аспекті, на мою думку, необхідно у законодавчих актах, присвячених проблемам національної безпеки в цілому чи безпосередньо захисту інформації та інформаційної інфраструктури детально розробити сам механізм співпраці громадських об'єднань та інших неурядових організацій з органами публічної влади в напрямі захисту інформаційної безпеки. Адже створення сприятливих умов для розвитку інформаційних процесів та інформаційної сфери залежить багато в чому і від позиції громадськості та діяльності неурядових організацій, в яких зосереджуються значні інтелектуальні, фінансові та політичні ресурси.

Окремо слід виділити функції громадян як суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки. Громадянин України на виборах, референдумах через інші форми безпосередньої демократії, а також через громадські організації, органи державної влади та місцевого самоврядування висловлюють і реалізують своє бачення національних інтересів України в інформаційній сфері, засобів їх підтримки, збереження, охорони та захисту. За допомогою соціологічних досліджень, зверненнями до різних органів державної влади, голосуванням громадяни привертають увагу громадських і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у суспільстві, тим самим забезпечуючи свої власні права та інтереси в інформаційній сфері як об'єкта державного управління. Формуючи органи державної влади за допомогою виборів (народних депутатів та Президента України), громадяни беруть на себе відповідальність щодо подальшого розвитку свого суспільного життя та власної безпеки, в тому числі й інформаційної.

Висновки. Дослідження та аналіз функцій суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки дозволяє зробити ряд висновків.

По-перше, основними суб'єктами у сфері забезпечення інформаційної безпеки є органи публічної (державної) влади, окремі громадяни та громадські організації.

Система органів державної влади як суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки включає дві складові: систему органів законодавчої влади, що здійснюють функцію нормативно-правового регулювання загальнодержавного керівництва у сфері забезпечення інформаційної безпеки, та систему органів виконавчої влади, які виконують функцію часткового формування у межах наданих повноважень та реалізації державної політики інформаційної безпеки у сучасних умовах.

По-друге, основне завдання по реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки покладено на органи виконавчої влади, які здійснюють свої функції на основі чинного законодавства України.

По-третє, аналіз діяльності суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки дав змогу нам під функцією органу виконавчої влади України у сфері забезпечення інформаційної безпеки розуміти закріплені в національному законодавстві владні повноваження, якими наділений кожен орган, тобто сукупність його прав та обов'язків (державно-владних повноважень) у зазначеній сфері; правові засоби, форми та методи їх реалізації; функціональне призначення кожного органу у сфері, що аналізується, а також обсяг правової відповідальності за порушення встановлених на законодавчому рівні правил, неналежне виконання покладених обов'язків або перевищення обсягу наданих прав.

Література

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст. 141
2. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції / Рада національної безпеки України, НІСД. – К., 1999. – 163 с.
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
4. Бакуменко В. Д., Грицяк Н. В., Губа О. П., Зайцев С. О., Кальниш Ю. Г.. Проблеми і перспективи України: аналітичні матеріали / Національна академія держ. управління при Президентові України; Інститут проблем держ. управління та місцевого самоврядування / В.М. Князєв (заг.ред.). – К. : Видавництво НАДУ, 2005. – 180с.
5. Вашека Г. В., Петрова Н. Г., Джинджириста Л. Я., Ряшенцева І. В., Кальниш Ю. Г.. Збірник досліджень з ефективності роботи державних організацій України / Шведський ін-т держ. управління; Центр досліджень адміністративної реформи. – К., 2001. – 156с.
6. Взаємовідносини органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України: організаційно-правові питання [Текст] / В. Гурковський // Вісник УАДУ : Наук. журн. – 2002. – № 3. – С. 27-31
7. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/siaz.html>
8. Положення про Міністерство закордонних справ України: Затв. указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 381/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13354.html>
9. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України: Затв. указом Президента України від 6 червня 2011 року № 645/2011; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/17151>
10. Положення про Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України: Затв. указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 406/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/406/2011>

11. Положення про Міністерство юстиції України: Затв. з змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 11 січня 2012 року № 11/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/33>

12. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президент України від 09.12.2010 № 1085/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1085_10.html

13. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 27. – Ст. 382

14. Про місцеві державні адміністрації: Закон України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 20-21, ст.190

В.Л. Бучківська

Суддя Стрийського міськрайонного суду Львівської області

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ОСОБИ ТА ЇЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: НОВИЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ЗАКОН З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

В статті проаналізовано норми кримінально-процесуального законодавства щодо обмеження свободи особи та її недоторканості з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: суд, права людини, підозрюваний, обвинувачений, обмеження конституційних прав і свобод громадян, свобода особи, недоторканість, затримання, тримання під вартою.

В статье проанализированы нормы уголовно-процессуального законодательства по ограничению свободы личности и ее неприкосновенности с учетом практики Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: суд, права человека, подозреваемый, обвиняемый, ограничение конституционных прав и свобод граждан, свобода личности, неприкосновенность, задержания, содержания под стражей.

This paper analyzes the criminal procedure law to restrict individual freedom and its integrity including the European Court of Human Rights.

Key words: justice, human rights, the suspect, the accused, the restriction of constitutional rights and freedoms, individual liberty, security, detention, detention.

Постановка проблеми. Недоторканість і безпека людини визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Конституційне право на свободу та особисту недоторканність людини закріплено в ст. 29 Конституції України. Поєднання понять "свобода" й "особиста недоторканність" не випадкове. Вони мають свою історію. Ще Ш.Л. Монтеск'є, визначаючи свободу, наголошував на тому, що це право людини робити все, дозволене законом. Лише за таких умов людина може мати повну свободу, бути вільною у виборі певного варіанта поведінки в межах існуючих у державі законів. Якщо в суспільстві не забезпечена реалізація прав і свобод людини, таке суспільство не може вважатися демократичним [1].

Отже право на свободу й особисту недоторканність склалося історично і бере свій початок ще з XIII століття. За сучасних умов це право закріплене міжнародно-правовими нормами "Загальної декларації прав людини" та інших міжнародних нормативних документів і національним законодавством кожної країни.

Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) зобов'язала нашу державу створити надійні ефективні механізми виконання рішень Європейського Суду з прав людини та застосування практики цього суду як джерела права. У практиці Європейського Суду з прав людини (далі – Суд) поняття «свобода та особиста недоторканність» декларується, у першу чергу, в рішеннях щодо порушень статті 5 Конвенції, яка закріплює головне право людини, а саме захист кожного від свавільного втручання держави в його право на свободу. Будь-яке позбавлення волі, як зазначає Суд, повинно здійснюватися не тільки відповідно до основних процесуальних норм національного права, а також відповідати меті статті 5, тобто захищати людину від свавілля влади [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Є кілька поглядів на недоторканість особи. І.Є. Фабер під недоторканістю особи розуміє суб'єктивне право громадянина, яке складається з багатьох правомочностей, що забезпечують фізичну (тілесну) та моральну недоторканість людини, свободу її самовизначення. Л.А. Григорян вважає, що недоторканість особи полягає в захисті людини не тільки від незаконних та необґрунтованих арештів і затримань, але й взагалі від усіляких неправомірних посягань на її свободу, життя, здоров'я, майно, честь та гідність. Недоторканість особи – це забезпечення всіх виявів свободи за умови її правомірної поведінки.